

Lähme tedremängu vaatama

ARNE ADER

Eesti ornitoloogiaühing kutsub tetresid vaatlema ja loendama.

TIIT RANDLA,
ornitoloog

Ühing valis 2008. aasta linnuks tedre, kes on üldtuntud, aga kahjuks pidevalt kahaneva arvukusega põlislind Eesti looduses.

Aasta linnu valimine tähendab rõhutatud tähelepanu. Üldsuse abiga püütakse koguda enam teavet sellest linnust ja kavandada senisest paremini tema kaitset.

Meie tetrede rahvapärase tutvustuse (Ene Viht "Teder", 1987) ilmumisest on möödas 20 aastat, värskeimat teavet tema elukäigust pole. Nüüd üritab linnuühing seda lünka täita.

Uuema teabe kogumisele saaksid kaasa aidata kõik loodushuvilised. Selleks on vaja oma vaatlused ja tähelepanekud kirja panna. Vaatlusaja algus ongi kätte jõudmas.

TÄHTSÜNDMUS TULEKUL

Tedreelu aasta tähtsündmus on kevadine mäng. Mänguplatsid asuvad tavaliselt lagedal soomaastikul, vahel ka lagenõmmedel, põlendikel, uudismaadel, raestikel, põldudel. Tavaliselt hakkavad tedrekuded mänguplatse külastama märtsis, aga nad ei tarvitse siis veel kudrutada.

Kudrutamist ja mängupoose ning tantsuliikumisi võib vaadelda tavaliselt märtsi teisest poolest. Mäng kulmineerub aga aprillis-mais, olles kõige tormakam aprilli teisest poolest ja mai esimesel kolmandikul, kui mängu tulevad tedrekanad.

Tedremängu bioloogiline mõte on kanade paaritamine kõige aktiivsemate ja elujõulisemate kukkede poolt. Tedred püsivaid paare ei moodusta ning munade

haudumine ja poegade eest hoolitsemine on ainult kanade mure. Kukkede ülesanne on vaid paaritumiseks soodus foon kujundada ja suguline valik ellu kutsuda.

Tedremängu lennatakse kokku hommikuhämaruses. Alustatakse enne päikesetõusu. Päikesetõusu ajal peetakse pausi ja seda aega kutsusid endisaja kütid rebase- või kullitunniks, mil linde pidi kimbutama vaenlane.

VARJATUMAD PISIMÄNGUD

Pärast jätkub mäng kesk hommikuni ja on ägedam, kui kohal on kanad. Vahel lennatakse mänguplatsilt eemale rabamändidele või lagendikule ja jätkatakse mängu veel tunnikese.

Vanasti kogunes suurtesse mängudesse sadakond kukke ja niisuguseid mängu oli meie suurtes soostikes hulganisti veel poole sajandi eest, aga praegu on enamik mängudest kümme korda väiksemad. Ka üksikult mängivad tedrekuded pole haruldased.

Kui tahame täpsemini hinnata lindude arvu mängus, peame varjes hakkamas olema juba pimedas, muidu hirmutame seltskonna laiali ja tekitame häirimisega tetrele stressi.

Vaatlusvarjeks sobib okstest onn, väike varjetelk või mõni muu koht, kus saaks olla linde häirimata. Teinekord võib sobida ka mõni eemal asuv vaatluspaik, kust saaks tetresid jälgida ja binokli, vaatlustoru või teleobjektiiviga abil loendada.

Tedre ideaalne mänguala on umbes ruutkilomeetrine lagendik – mida avaram, seda uhkem ja turvalisem. Paraku on väiksemaid mänguseltskondi (alla viie kuke) peidus ka hõredais rabamännikuis, soistel niitudel, liivikuil, raestikel või kadastikes, kus linde kokku lugeda on hoopis vaevalisem. Kahjuks suur osa meie praegusaegselt tedre asurkonnast just niisugustes elupaikades elabki.

Samas on need pisimängud enim ohustatud nii looduslikest vaenlastest kui negatiivsest inimõjust (väetised, taimekaitsemürgid).

Tedrepsi rüüstavad rebased, kährikud, nugised, metssead, küllap ka vareslased, hulkuvad lemmikloomad jne.

ETTEVALMISTUSTE AEG

Eesti tetrede asurkonna suurus oli 1998. aastal 8000–12 000 lindu. Uus, tänavu lõpetatav linnuatlas seda arvu täpsustab ja tedreaasta aktsioon aitab kindlasti sellele kaasa.

Täpsemaid juhiseid loendusteks ja vaatluste vormistamiseks leiab lähiajal linnuühingu kodulehelt www.eoy.ee.

Ettevalmistusi tedremängu nautimiseks saaks teha juba praegu. Kui mängupaik teada, tuleb valmistada varje. Kui paik teadmata, tuleb koguda teadja-meestelt teavet või otsida ise. Tedrehääle salvestusi saaks küsida linnumeestelt, linnuklubist või ornitoloogiaühingust.

Head tedreaastat!

Teder Euroopas

- Suhteliselt stabiilne Venemaal, Norras, Eestis, Lätis, Valgevenes, Austrias.
- On välja surnud Taanis ja peaaegu hääbunud Hollandis, Belgias, Albaanias.
- Alla tuhande tedre elab veel Tšehhis, Slovakkias, Poolas, Rumeenias; tuhat või pisut enam on neid Saksamaal, Ukrainas, Sloveenias, Leedus.

Allikas: Tiit Randla